

A Göncöl Alapítvány – Térségi Kutatások Intézetének természetvédelmi tevékenységei

A váci székhelyű Göncöl Alapítvány az elmúlt évtizedek során a magyarországi – nem állami irányítású – környezetvédelem egyik legjelentősebb szervezeteként működött. Összetett programjai közül egyre hangsúlyosabbá váltak a térségi területfejlesztési, területhasználat-tervezési, illetőleg környezet- és természetvédelmi projektek, amelyekhez térinformatikával kapcsolatos tevékenységek kapcsolódnak. Mindezen munkák az Alapítvány önálló szervezeti egységében: a Térségi Kutatások Intézetében összpontosulnak

Látkép a Nyugati-Cserhátban

Vizesés (Visegrádi-hegység)

nemzeti parkunk és térsége természeti értékeinek tekintetében.

Az elmúlt években természetvédelmi célú tevékenységeink – a sokrétűség megtartása mellett – három jól körülírható programban teljesedtek ki.

Az **alapkutatási program** mind a mai napig meghatározó, annak ellenére, hogy vannak olyan téves nézetek, melyek ma már nem tartják meghatározó jelentőségűnek a területek értékeinek feltárását. Ezt az utóbbi években végzett munkák élesen cáfolják, hiszen számos, természeti értékekben kiemelkedően gazdag területet sikerült fellelnünk úgy a Nyugati-Cserhátban, mint akár a Duna mellett, s közben florisztikai és faunisztikai adatok tömegét sikerült produkálni, melyek országos felhasználásra is kerültek.

Természetesen a feltárás mellett nem kérdőjelezhető meg a területek aktív védelmének szükségessége. Ennek érdekében a természetvédelmi hatóságok és más, akár nem kormányzati szervezetek felé nyújtunk szakmai támogatást **térinformatikai programunkkal**, melynek révén a terepi adatok egységes, jól kezelhető, lekérdezhető és magasszintű térképi megjelenítést kapnak. A térinformatika révén lehetővé válik, hogy az egyes szakterületek eredményeit átlátható módon együtt szerepeltessük, jelenítsük meg, anélkül, hogy az adatokat túlságosan egyszerűsíteni vagy egyszerűsíteni kellene.

vizsgálatok, kutatások folytak. A kapott információk adatbázisba és térképi rögzítésre is kerültek, ami egyben az Alapítványnál a számítógépes adatfeldolgozás és térképi megjelenítés kezdetét is jelentette. Emellett eredményeink 36 kötetnyi tanulmányban kerültek publikálásra, melyek java része azóta is meghatározó forrásmunkaként van használatban az 1997-ben felállításra került kilencedik

Az Intézet természetvédelmi tevékenysége 1991-ben vett lendületet, mivel ekkor kapott az Alapítvány hivatalos felkérést a majdani Duna-Ipoly Nemzeti Park alap kutatási programjába. Fő feladatunk ekkor az érintett folyóvölgyek és a leendő nemzeti parkot körülvevő területek feltárása volt. Több éven át geológiai, botanikai és állattani

Mindazonáltal a szakmai eredmények még kellően feldolgozva sem érnek sokat, ha nincsenek megfelelő körben és módon közzé téve. Erről gondoskodik a **tervezési és publikációs program**. A térinformatikai program segítségével sokoldalú módon válik lehetővé az adatok felhasználása, s ezt már a tervezői részleg is hasznosítani tudja.

Amellett, hogy a terepen kapott adatok és eredmények java egy jól meghatározott célra kerül felhasználásra, ezt tovább lehet és kell bővíteni, megfelelő szintű publikációkkal. Az előadásokat és egyéb képi megjelenítéseket nagyban segíti az Intézet által létrehozott kép-tár, mely a működési terület jellemző és legfontosabb tájait, területeit, élő és élettelen természeti értékeit tartalmazza nyers és digitális képi verzióban is.

Hogy konkrét példával is szolgáljunk, a fent vázolt három programot a Nyugati-Cserhát területén – mely Váctól a Galga-völgyéig tart, és magában foglalja a Naszály, a Csóvári-rög, a Dél-hegy és a Nagy-Szór tömbjét is – a következő módon alkalmaztuk.

A területen több éve végzünk alapvető florisztikai és faunisztikai kutatásokat, s ennek eredményeként olyan növényritkaságokról rendelkezünk hosszabb időről adatokkal, mint például a fokozottan védett, igen ritka tátorján (*Crambe tataria*) vagy a bíboros sallangvirág (*Himatoglossum caprinum*), melynek legnagyobb hazai populációja ezen a területen él. A Naszály növényritkaságai szakmai körökben már jobban ismertek, de éppen az idén sikerült megtalálnunk az évtizedek óta kiveszettnek hitt sápadt kosbor (*Orchis pallens*).

A faunát tekintve is akad számos figyelmet érdemlő dolog: eddig nem volt ismert a hegyi sziklagyepokban élő pannon gyík (*Ablepharus kitaibelii*) nagy-szóri előfordulása. Megemlíthetjük a Püspökhatvani-tározó különleges fajokat felsorakoztató madárfaunáját, vagy újfent a Naszályt, ahol mind a három hazánkban élő pelefaj – a mogyorós, a nagy és az erdei pele (*Muscardinus avellanarius*, *Myoxus glis*, *Dryomys nitedula*) – is előfordul.

A Nyugati-Cserhát településeinek teljes külterületi élőhelyterképezését az elmúlt évek során folyamatosan végeztük. Ez a ma is zajló munka az élőhely- és tájhasználati térképezést, majd ezek alapján a táj- és területhasználat-tervezés, illetőleg ezt követően települési tájhasználati tervezési alapanyagok elkészítését célozza. A helyi önkormányzatokkal együttműködésben készülő fenntartható tájhasználati terv feltárja a települések természeti értékeit és azok állapotát, valamint javaslatokat tesz a nem fenntartható területhasználati formák és funkciók megoldására. Mindezek segítséget nyújtanak a döntéshozatali és érdek egyeztetési folyamatok során. Az említett tevékenységek messzemenőig támaszkodnak a

térinformatikai módszerekre, úgy az adatok feldolgozása, mint megjelenítése során.

Természetesen az eredmények szakmai és szélesebb körű publikálása sem maradhat el, így botanikus szakembereink önálló előadással és poszterrel szerepeltek a nemrégiben Pécsen megrendezett V. Aktuális Flóra- és Vegetációkutató konferencián. A térségben élőket fotókiállítással és internetes oldalak létrehozásával tájékoztatjuk lakóhelyük természeti értékeiről, azok védelmi lehetőségeiről, amellyel, hogy a legértékesebb területek országos védelmének előkészítéséhez is segítséget nyújtunk a hatóságoknak.

Selmezi Kovács Ádám
természetvédelmi csoportvezető
Göncöl Alapítvány – Térségi Kutatások
Intézete

Bíboros kosbor (Nyugati-Cserhát)

Bennszülött fájunk; fehér és sárga a Naszályban

Az Intézet széleskörű szakértői állománnyal rendelkezik, amely részben a belső, 9-11 fős tőrszállományból, valamint a velük mindennapi szoros kapcsolatban álló 20-30 fős külső szakértői gárdából áll. A rendelkezésre álló technikai feltételek, a belső számítógépes hálózat, a megfelelő szintű szoftver- és hardverállomány biztosítja az alapfeltételeket a munkák elvégzéséhez.

Az Intézet tevékenységei alapvetően négy egymással szoros kapcsolatban álló, helyenként egymást átfedő illetve kiegészítő csoportba sorolhatók.

I. Környezetvédelem, természetvédelem

- terepi botanikai, zoológiai kutatások
- általános természetvédelem
- a különböző gazdálkodási formák környezetvédelmi vonatkozásai
- környezetkímélő, illetve extenzív gazdálkodási módszerek
- természet-, környezetvédelmi szaktanácsadás
- környezet- és természetvédelmi jog és jogalkalmazás

II. Területfejlesztés, területi tervezés

- környezeti, társadalmi, gazdasági adatgyűjtés, -feldolgozás
- területfejlesztés és területhasználat-tervezés (koncepció, stratégiai és operatív program, terv)
- vidékfejlesztés

III. Térinformatika – geoinformatika

- adatgyűjtés, feldolgozás, digitalizálás
- adatbázis-kezelés
- térképezés

IV. További járulékos munkák

- Kiadványok, publikációk, grafikai munkák elkészítése
- Internetes megjelenés, weboldalak szerkesztése, design (angol–magyar nyelven)
- Szakfordítások (főként a természet-, környezetvédelem és a területfejlesztés témájú anyagokat illetően)

Működésünk:

1. Helyi – Vác és közvetlen környéke
2. Regionális – Pest és Nógrád megye és kistérségei
3. Országos – érdekképviseleti szervezetek
4. Nemzetközi – főként szlovák–magyar közös kapcsolatok és nemzetközi szervezetekben való tagság